

۱۴۳۷۹۲
۹۵/۱۸/۱۴

اصول اروپایی

عقیدت مسوولیت مدنی

تألیف و ترجمه:

دکتر عباس میرشکاری

(استادیار دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری)

افروز صمدی

میرشکاری، عباس، ۱۳۶۴	سرشناسه:
اصول اروپایی حقوق مسئولیت مدنی / تألیف و ترجمه: عباس میرشکاری و افروز صمدی	عنوان و نام پدیدآورگان:
تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۵.	مشخصات نشر:
ص. ۲۲۸	مشخصات ظاهری:
	شابک:
ISBN 978-964-325-441-4	وضعیت فهرست‌نویسی:
قیما	موضوع:
مسئولیت (حقوق) - - اروپا	موضوع:
Liability (Law) - - Europe	شناسه افزوده:
صمدی، افروز، ۱۳۶۹.	ده‌بندی کنگره:
KJC ۱۶۶۳ / م ۹ ۱۳۹۵	ردیف دیویی:
۳۴۶/۴۰۳	شماره کتاب‌شناسی ملی:
۴۳۸۶۵۷۹	

اصول اروپایی حقوق مسئولیت مدنی

تألیف و ترجمه: دکتر عباس میرشکاری و افروز صمدی

ناشر: شرکت سهامی انتشار

چاپ اول: ۱۳۹۵

چاپ دیجیتال: ۵۰ نسخه

۱۶۰۰۰

دفتر مرکزی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نرسیده به میدان بهارستان، جنب خیابان ملت، شماره ۹۲

کدپستی: ۱۱۴۳۹۶۵۱۱۸ تلفن: ۳۳۹۰۴۵۹۲ دورنگار: ۳۳۹۷۸۸۶۸

WWW.ENTESHARCO.COM Email: info@entesharco.com

فروشگاه شماره ۱: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نیش خیابان ملت، شماره ۹۲، تلفن: ۳۳۱۱۴۰۴۴

فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان انقلاب، بازارچه کتاب، تلفن: ۶۶۴۱۳۶۸۴ دورنگار: ۶۶۹۶۷۱۰۴

فهرست اجمالی

۷	 مقدمه
۱۱	 اصول اروپائی حقوق مسوولیت مدنی
۲۱	 مقدمه کلی
۲۷	 بخش نخست - قاعده مبنایی
۳۵	 بخش دوم - شرایط عمومی مسوولیت
۸۳	 بخش سوم - مبنای مسوولیت
۱۴۱	 بخش چهارم - دفاعیات
۱۶۳	 بخش پنجم - تعدد عوامل زیان
۱۷۹	 بخش ششم - جبران خسارت

مقدمه

«مسئولیت مدنی» را بیش از دیگر رشته‌های حقوقی دوست داشته و دارم؛ در دیگر زمینه‌هایی که تا کنون تمام زحمات خود را در قامت محقق می‌دیدم که قرار است بی‌طرفانه حقیقت ماجرا را کشف کند؛ آرمان‌ها را در دل و ذهن داشته‌ام اما کشف حقیقت برایم ارزش بیشتری داشت؛ برای نمونه در طلب ممتاز، اگرچه با پایبندی به ارزش برابری دوست داشتم طلب ممتاز را نهادی استثنای نقلی کنم اما در برابر اصرار قانون‌گذار برای استفاده از طلب ممتاز در مصادیق متعدد، جابه‌جایی داشتم و یا در حقوق ثبت احوال، با آنکه آزادی بی‌قید و شرط اشخاص در تغییر نام را نمی‌پسندیدم اما در برابر روشی که قانون‌گذار و مجریانش انتخاب کرده بودند، چاره‌ای جز از سر انداختن نبود اما در حقوق مسئولیت مدنی همه چیز فرق می‌کند: آرمانم، کمک به بهر شخصیت زیان‌دیده است، برای رسیدن به این آرمان نیز، نمی‌توانم پایبند به خواسته‌های مصلحت‌بینی‌های قانون‌گذار باشم. برای همین، باید از ظاهر قوانین گذشت. برای نمونه، با آنکه می‌دانم غرض قانون‌گذار از انشای تبصره دو ماده ۵۱۵ ق.آ.د.م. ممنوع کردن مطالبه عدم‌النفع است، ترجیح می‌دهم با تفسیر لفظی، قانون‌گذار را در مقام منع از مطالبه خسارت ناشی از عدم‌النفع ببینم نه ممنوع کردن مطالبه خسارت عدم‌النفع. چرایی این رویکرد متفاوت به ویژگی‌های حقوق مسئولیت مدنی بر می‌گردد. اینجا مجال گفتگوی علمی برای بیان این ویژگی‌ها نیست اما شاید بتوان با لحن دیگری به اجمال از این ویژگی‌ها یاد کرد:

یکم- حقوق مسئولیت مدنی: در برابر تقدیر

کم نیستند انسان‌هایی که تحمل زیان را به پای تقدیر می‌گذارند؛ اینان ورود زیان به خویش را چیزی جز سرنوشت محتوم خویش که باید به آن رضا دهند، نمی‌بینند. برای

همین، ترجیح می‌دهند «گر اندکی نه به وفق رضاست»، خرده نگیرند و شکایت و گله نکنند. به تعبیر حافظ:

«بر آستانه تسلیم، سر بنه، حافظ
که گر ستیزه کنی، روزگار بستیزد»
تا زمانی که چنین باوری وجود دارد، تصور دادخواهی زیان‌دیده دشوار است اما به کمک حقوق مسوولیت مدنی می‌توان مسیر دادخواهی را هموارتر کرد.

دوم- حقوق مسوولیت مدنی: حقوق دردها و رنج‌ها

حقوق مسوولیت مدنی، از ناخوشی‌ها لبریز است: از دردها، تباهی‌ها، از بین رفتن‌ها و در یک کلام، از نبودن‌ها. حقوق مسوولیت مدنی هرگز حقوق خوشایندی نیست. مگر می‌شود درد دیگری را دید و همچنان آرام بود؟ مگر می‌شود از دست رفتن دسترنج‌ها را دید و باز لبخند به لب آورد؟ مگر می‌شود زجر هم‌نوع را دید و آهی نکشید؟ مسلم است که نه این‌ها و نه مانند این‌ها، به آسانی تحمل شدنی نیستند. کافی است تا خود را برای لحظه‌ای جای زیان‌دیده گذاشت تا حس کنیم چگونه سرنوشت او تغییر کرده است. اما این همه ماجرا نیست: اگر بتوان دید را به بهترین روش و به گونه کامل جبران کرد، اگر بتوان آرامش از دست رفته را به زبانه دید بازگرداند، اگر بتوان لبخند رضایت را بر لبانش نشان داد، اگر بتوان... این توانستن‌ها، این نیستن‌ها می‌تواند رنگ‌وبوی دیگری به حقوق مسوولیت مدنی بدهد: رنگی از تلاش، خواستن، توانستن...

سوم- حقوق مسوولیت مدنی: حقوق اختلاف

حقوق مسوولیت مدنی، با حقوق قراردادها تفاوت دارد. در حقوق قراردادها، همه چیز از یک رویداد خوب آغاز می‌شود: اتفاق هم‌پیمانان در این واژه، چیزی به غیر از صلح و آرامش بر نمی‌خیزد:

«حسنیت به اتفاق ملاحات جهان گرفت آری! به اتفاق، جهان می‌توان گرفت»^۲
بر عکس، در حقوق مسوولیت مدنی، همه چیز با دعوا شروع می‌شود: کمتر شده است صحنه ایراد زیان را بدون بحث و اختلاف ترک کنیم: آنکه زیان دیده از تقصیر و کوتاهی عامل زیان نمی‌گذرد و آنکه عامل زیان است، تلاش می‌کند زیان‌دیده را نیز در ورود زیان مقصر جلوه دهد. حتی اگر بر سر این نکته نیز، اختلاف نباشد، باز ماجرا بر سر اندازه زیان است: عامل زیان، زیان را خرد می‌بیند و بر عکس، زیان‌دیده، تلاش

می‌کند تا بر میزان زیان بیفزاید، تو گویی تمام کاستی‌های زندگی‌اش را باید از این راه جبران کند. حقوق مسوولیت مدنی می‌تواند صلح را تأمین کند و آرامش از دست رفته را به جامعه بازگرداند.

چهارم- حقوق مسوولیت مدنی: همیاری اجتماعی

روزگاری که مسوولیت یک نظام یک‌پارچه بوده و هنوز مسوولیت کیفری از مدنی جدا نشده بود، همه بار غرامت را باید عامل زیان به تنهایی به دوش می‌کشید تا سزای کردارش را چشیده باشد. بدین تعبیر، مسوولیت، نظام شخصی‌گرا بود: عامل زیان مهم بود و تنها از او جبران زیان خواسته می‌شد اما امروزه، با تفکیک مسوولیت مدنی از کیفری، رویکرد مسوولیت مدنی، عینی‌گرا شده است: دیگر، شخصیت عامل زیان و حتی زیان‌دیده مهم نیست، بلکه همه جبران‌زبانی است که رخ داده است. جبران زیان همیشه از عهده عامل زیان بر نمی‌آید: دام‌ار لحاظ مالی ناتوان است، گاه شناخته نمی‌شود و گاه شرایط تحقق مسوولیت مدنی وی فراهم نیست. این در حالی است که جامعه نمی‌تواند نسبت به زیان محقق شده بی‌تفاوت باشد. برای همین، جامعه باید برای جبران زیان قدم پیش گذارد. در نتیجه، روحیه تعاون و مددکاری در عوزه مسوولیت مدنی موج می‌زند، این در حالی است که در حقوق قراردادهای، هیچ‌گاه جامعه قدم به رابطه میان دو طرف قرارداد نمی‌گذارد. آنجا همه چیز نسبی است، حتی برای جاه.

«گر چه دارد سودها آسودگی از باج و خرج در زیان دشتن شیرین خلق سود دیگرست»^۳

پنجم- حقوق مسوولیت مدنی: تلاش برای پیش‌گیری

می‌دانیم که پیش‌گیری از ورود زیان همواره بهتر از جبران زیان است. حقوق مسوولیت مدنی با ویژگی بازدارندگی که دارد، اشخاص را به پاسداشت احتیاط فرا می‌خواند. برای همین، از ورود زیان پیش‌گیری خواهد شد:

«نقصان نمی‌رسد به خریدار احتیاط حاشا که این متاع گرامی زیان کند»^۴

این ویژگی‌ها و البته دیگر خصایصی که اینک مجال بیانش نیست، اهمیت مسوولیت مدنی و در نتیجه، لزوم گفتگو درباره مباحث حقوق مسوولیت مدنی را نشان می‌دهد.

۳- صائب.

۴- صائب.

در گام پیشین، در کتابی با عنوان «رساله عملی در مسوولیت مدنی» تلاش شد تا رویکرد رویه قضایی کشورمان در حوزه حقوق مسوولیت مدنی بررسی شود. اینک، برای آشنایی با تحولات حقوق اروپا در زمینه مسوولیت مدنی و به منظور بهره‌گیری از دستاوردها و اندیشه‌های سایر نظام‌های حقوقی، تصمیم گرفته شد تا با همکاری خانم افروز صمدی، دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، کتاب اصول اروپایی حقوق مسوولیت مدنی به زبان پارسی برگردان شده و در اختیار پژوهشگران قرار گیرد. از پیش، ضمن پذیرش خطاهای احتمالی، اشتیاق خود را برای شنیدن نقدها و نکته‌های خوانندگان گرامی -لام‌ی‌داریم.^۵

عباس میرشکاری
تیر ماه ۱۳۹۵

۵- مشخصات کامل اثر به شرح زیر است:

European Group on Tort Law, Principles of European Tort Law, Text and Commentary, SpringerWienNewYork, 2005.